Marjo Avela

16.10.2023

Lakivaliokunta

Lakivaliokunnan kuulemistilaisuus 20.10.2023

HE 33/2023 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi vanhemmuuslain muuttamisesta sekä siihen liittyviksi laeiksi

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) kiittää mahdollisuudesta tulla kuulluksi otsikossa esitetyssä asiassa.

Vanhemmuuslain (775/2022) muuttaminen

Synnyttäneen äidin äitiyden selvittäminen ja äitiyden vahvistaminen Digi- ja väestötieto-virastossa

THL:ään on otettu jo useiden vuosien ajan yhteyttä tilanteissa, joissa Suomesta oleskeluluvan saaneelle alaikäiselle lapselle ei ole merkitty väestötietojärjestelmään yhtään vanhempaa eikä huoltajaa. Näissä tilanteissa on tiedusteltu oikeusgeneettisen äitiystutkimuksen teettämistä omakustanteisesti, minkä jälkeen Digi- ja väestötietovirasto (DVV) mahdollisesti voisi tehdä merkinnän äitiydestä väestötietojärjestelmään. Tutkimuksen tekemiseksi alle 15-vuotiaalle lapselle on pitänyt hakea laillinen edustaja, joka on antanut suostumuksen tutkimukseen lapsen puolesta.

Edellä kuvattu prosessi on ollut perheille monin tavoin haastava. Näin ollen THL pitää välttämättömänä ehdotettua muutosta, joka mahdollistaisi synnyttäneen äidin äitiyden selvittämisen lastenvalvojan toimesta sekä äitiyden vahvistamisen DVV:n päätöksellä, kun äitiys on osoitettu oikeusgeneettisellä vanhemmuustutkimuksella. Tämä olisi selkeä prosessi, joka olisi yhdenvertainen isyyden ja toisen äidin äitiyden selvittämiselle ja vahvistamiselle sekä erittäin merkityksellinen perheille.

Jotta lastenvalvoja voisi tilata oikeusgeneettisen vanhemmuustutkimuksen tilanteessa, jossa lapsella ei ole laillista edustajaa, tarvitaan ehdotettu muutos vanhemmuuslain 12 §:ään. Ehdotuksen mukaan lapsesta voitaisiin ottaa lastenvalvojan valvonnassa näyte oikeusgeneettistä vanhemmuustutkimusta varten ilman suostumusta, jos lapsi ei ikänsä ja kehitystasonsa perusteella voi itse antaa suostumusta, eikä hänellä ole huoltajaa tai muuta laillista edustajaa, joka voisi antaa suostumuksen lapsen puolesta. THL pitää tärkeänä, että näytteenotto ilman suostumusta on rajattu näihin erityistilanteisiin.

Electronically signed / Sähköisesti allekirjoitettu / Elektroniskt signerats / Elektronisk signert / Elektronisk underskrevet
https://sign.visma.net/fi/document-check/e84cbb97-2787-4d50-885f-fa669e505781
visma sign
www.vismasign.com

Marjo Avela

16.10.2023

Oikeusgeneettistä isyystutkimusta koskevan lain (378/2005) muuttaminen

THL on toiminut pitkään lakisääteisten oikeusgeneettisten isyystutkimusten tekijänä, joten sille on kertynyt huomattava määrä tietoa siitä, miltä osin oikeusgeneettistä isyystutkimusta koskevaa lakia olisi tarpeen muuttaa. Muutostarpeita on ilmennyt erityisesti sen jälkeen, kun vuonna 2016 voimaan tullut isyyslaki (11/2015) mahdollisti isyyden vahvistamista koskevan kanneoikeuden myös niille oikeudellisesti isättömille lapsille, jotka ovat syntyneet ennen kuin vuoden 1975 isyyslaki tuli voimaan. Näissä tilanteissa otaksuttu isä on usein jo kuollut. Korkeimman oikeuden ennakkoratkaisu haudan avaamisesta isyyden selvittämiseksi (KKO:2021:88) lisäsi muutostarvetta entisestään.

Oikeusgeneettinen tutkimus kuolleesta henkilöstä

Kun otaksuttu vanhempi on kuollut, on tärkeää, että prosessi aiemmin otettujen kudosnäytteiden tai aiemmassa oikeusgeneettisessä vanhemmuustutkimuksessa saatujen tietojen selvittämiselle on selkeä kaikille osapuolille. Näin ollen THL pitää erittäin tarpeellisena, että tiedonsaantioikeutta edellä mainittuja näytteitä ja tietoja koskien selkeytetään esityksen mukaisesti. Muutos olisi erittäin tärkeä niille tahoille, joilla on oikeus nostaa kanne vanhemmuuden vahvistamiseksi tai kumoamiseksi. Lisäksi muutos sujuvoittaisi aiemmin otettujen kudosnäytteiden (THL:n oikeuslääkintä ja terveydenhuollon toimintayksiköt) ja aiempien tutkimustietojen (THL:n oikeusgenetiikka) hallussapitäjien prosesseja näiden saadessa kuollutta henkilöä koskevia tiedusteluja.

Haudan avaamista koskeva prosessi vanhemmuuden selvittämistä varten tulee kirjata lakiin. THL pitää erittäin tärkeänä, että haudan avaamisen näytteen saamiseksi oikeusgeneettistä vanhemmuustutkimusta varten tulee olla viimesijainen keino vanhemmuuden selvittämiseksi.

Aiemmassa oikeusgeneettisessä vanhemmuustutkimuksessa saatujen tietojen käyttäminen tutkittavan eläessä

Tällä hetkellä voimassa olevassa isyystutkimusta koskevassa laissa on säännös aiemmassa tutkimuksessa saatujen tietojen käyttämisestä vain niissä tapauksissa, joissa tutkittava on kuollut tai kadonnut. THL kannattaa ehdotettua muutosta, jonka mukaan aiemmassa oikeusgeneettisessä vanhemmuustutkimuksessa saatuja tietoja hyödynnettäisiin uudessa vanhemmuustutkimuksessa mahdollisimman usein myös silloin, kun tutkittava elää. Näin ollen uusien näytteiden antaminen ja tutkiminen ei olisi tarpeen, jos henkilö antaisi suostumuksensa aiemmassa vanhemmuustutkimuksessa saatujen tietojen käyttämiseen.

Tilanteissa, joissa henkilö ei ole antanut näytettä tuomioistuimen asettaman määräajan kuluessa, on perusteltua, että aiemmassa vanhemmuustutkimuksessa saatuja tietoja voitaisiin määrätä käytettäväksi ilman tutkittavan suostumusta. Tällä tavoin saatettaisiin vähentää poliisille tehtävien virka-apumääräysten määrää.

Muut oikeusgeneettistä vanhemmuustutkimusta sujuvoittavat muutosehdotukset

THL pitää tärkeänä, että hallituksen esityksessä on ehdotettu myös useita muita oikeusgeneettisen vanhemmuustutkimuksen prosessia selkeyttäviä säännöksiä (esim. henkilöllisyyden toteamisessa käytettävät asiakirjat, tuomioistuimen määräämän tutkimuksen näytteenottopaikka, vainajasta otettavan näytteen näytteenottaja ja näytteen säilytyspaikka, tutkittavien lähisukulaisten etusijajärjestyksen joustavoittaminen).

Electronically signed / Sähköisesti allekirjoitettu / Elektroniskt signerats / Elektronisk signert / Elektronisk underskrevet
https://sign.visma.net/fi/document-check/e84cbb97-2787-4d50-885f-fa669e505781
visma sign
www.vismasign.com

Tällä hetkellä valtioneuvoston asetuksessa olevien oikeusgeneettistä vanhemmuustutkimusta koskevien säännösten tuominen (maksettavia korvauksia lukuun ottamatta) osaksi vanhemmuus-tutkimusta koskevaa lakia selkeyttää kokonaisprosessia.

Lakimuutoksia koskeva koulutus

Koska ehdotetuilla muutoksilla on vaikutusta lastenvalvojien ja tuomioistuinten tehtäviin, on tärkeää, että muutosten toteutuessa lakien 775/2022 ja 378/2005 vahvistamisen ja voimaantulon välillä tulee olla tarpeeksi pitkä aika tarvittavien koulutusten järjestämiseksi. Lisäksi tarvitaan riittävästi aikaa tarvittavien asiakirjamuutosten tekemiseen (vastuutahona THL) sekä niiden toteuttamiseen hyvinvointialueiden/lastenvalvojien käyttämiin järjestelmiin. Arvio tarvittavasta ajanjaksosta on noin vuosi.

Pääjohtaja Markku Tervahauta

Johtaja Anneli Pouta

Electronically signed / Sähköisesti allekirjoitettu / Elektroniskt signerats / Elektronisk signert / Elektronisk underskrevet
https://sign.visma.net/fi/document-check/e84cbb97-2787-4d50-885f-fa669e505781
visma sign
www.vismasign.com

SIGNATURES **ALLEKIRJOITUKSET** **UNDERSKRIFTER** **SIGNATURER** **UNDERSKRIFTER**

This documents contains 3 pages before this page
Tämä asiakirja sisältää 3 sivua ennen tätä sivua
Detta dokument innehåller 3 sidor före denna sida
Dokumentet inneholder 3 sider før denne siden
Dette dokument indeholder 3 sider før denne side

Markku Petteri Tervahauta
41b0eb88-9a59-4c49-b7e4-467f5358a890 - 2023-10-17 16:03:56 UTC +03:00
BankID / MobileID - d7bf7ba3-aba5-4f09-a336-eac7b8c34494 - FI

MAIRE ANNELI POUTA
e9270627-7605-4821-bdd6-45e9fe72902c - 2023-10-17 16:48:41 UTC +03:00
BankID / MobileID - 596d2160-835d-415c-a5c3-dde1ca100f04 - FI

authority to sign	asemavaltuutus	ställningsfullmakt	autoritet til å signere	myndighed til at underskrive
representative	nimenkirjoitusoikeus	firmateckningsrätt	representant	repræsentant
custodial	huoltaja/edunvalvoja	förvaltare	foresatte/verge	frihedsberøvende